

Antonín Špaček je nejmladší z dvanácti dětí. Protože jeden z jeho starších bratrů byl ruským legionářem a po první světové válce sloužil jako důstojník v Československé armádě, chtěl být také Antonín vojákem z povolání. Jeho cesta k uniformě se však vlivem mezinárodní a posléze i domácí politické situace velmi zkomplikovala.

Po studii na obchodní akademii v Prostějově vstoupil do Československé armády a absolvoval důstojnickou školu, jejíž příprava byla zkrácena vzhledem k obsazení Rakouska Němci. První setkání se sudetskými Němci zažil ve Frývaldově, kde sloužil u 7. hraničářského praporu.

Útěk z pevnosti zvané Protektorát

Květnová mobilizace roku 1938 jej zastihla v opevnění u Domašova. Když 7. září vykonal důstojnické zkoušky a byl povýšen na četaře, podal žádost o přijetí na vojenskou akademii v Hranicích. Mnichovská dohoda a po několika měsících obsazení českých zemí Němci vše změnil. 31. března 1939 byl Antonín Špaček přeložen do zálohy a loučil se se svým snem být vojákem z povolání. Nicméně nebyl jediný, který hledal cestu z okupované republiky, aby se mohl v zahraničí zapojit do aktivit na obranu země. Jeho cesta do Francie byla dobrodružná, určitě velmi nebezpečná, ale nepostrádala vtipné příhody, pokud je člověk poslouchá u rodinného krbu. Věřím, že mladému Antonínu Špačkovi v roce 1939 do smíchu vůbec nebylo.

Dnes o tom generál Špaček vypráví:

„Jeden čas po okupaci jsem jezdil mezi Moravou a Slovenskem díky svému kamarádovi, který mi sehnal protektorátní pas tím, že mě učinil obchodním zástupcem jejich rodinné firmy na Slovensku. Vyřizoval jsem různé informace, převážel přes hranice dopisy a také prostřednictvím poboček Legiobanky měnil peníze, aby lidé, kteří šli přes hranice, měli platné peníze, slovenské, maďarské, jugoslávské, francouzské, podle toho, jaké byly zrovna k dispozici. Fungovalo to necelý rok, než se pro mě přišlo rovnou k mé matce gestapo. Já jsem naštěstí dorazil pár hodin potom. To jsem už věděl, že musím pryč. Sedl jsem do vlaku a dostal se díky pasu bez problémů na Slovensko, kde jsem byl nadirigován ke Štefanu Pleškovi, řediteli zdejší Masarykovy měšťanské školy. Řekl jsem: byl jsem k vám poslaný, buď mi pomůžete nebo mě pošlete pryč a nikdy jsme se neviděli.

Štefan Pleško hned večer vypůjčil koně a odvezl mě asi čtyři kilometry na statek v těsné blízkosti hranic s Maďarskem. Ten měl pronajatý Franta Ančík, bratr redaktora Ančíka z AZ novin z Brna, který byl velký Haškovec. Statek měl obytnou budovu, dvůr a kůlny, stodolu, stáje

a hlavně vinohrad, kudy se procházelo na hranice. Přijeli jsme takhle v podvečer a právě se odbývala zabíjačka. Já jsem neuměl vůbec pít, dodneška nepiju prakticky vůbec alkohol, nikdy jsem nebyl opilý a oni mně tam nutili slivovici, griotku...

Z 30. na 31. ledna jsem přešel maďarsko-slovenské hranice a za chvíli seděl ve vlaku do Budapešti.“

Po mnoha dalších peripetiích, skrývání a cestování maďarská policie Antonína Špačka i další dostihla. Skončili v Budapešti v Tolonczhazu, věznici, kde v jedné velké místnosti bylo kolem osmdesáti lidí, většinou přeběhlíků. Asi dva a půl metru od stěn byla zídka. Na ní přes den seděli, a hlavně neustále čistili věci i sebe od vší a štěnic, které byly všude.

A opět další anabáze, soudy, Poláci, Maďaři, Košice, Budapešť, než se celá skupina díky Francouzům a Polákům dostala do Jugoslávie. Odtud přes Řecko, Turecko do Bejrútu v Sýrii, potom do Haify, Alexandrie a pak přistáli v Marseille. Konečná pro československé vojáky byla v Agde, kde se organizovaly československé jednotky. Zde také vznikl první československý pěší pluk. Nicméně nasazení do bojů bylo komplikované, až Francie padla. Československé jednotky se urychleně přesouvaly na jih Francie, kde se oba československé pluky se spojily a pokračovaly do přístavu Sete, odkud vypluly směrem na Gibraltar. Po několika dnech v Gibraltararu loď přistála v anglickém Birkenheadu.

Anglie

Za Chesterem se zahraniční vojáci soustředili v táboře Cholmondeley Park. Sem také došla zpráva o jeho povýšení (jak on říká defedrování) na podporučíka. Protože absolvoval zbrojní kurz ve Zbrojním učilišti v Plzni, nebyl zařazen do pilotní nebo navigační školy, jak si přál, ale poslán na leteckou základnu Harifot, kde montoval kulometry do křidel Hurricanů a Spitfirů. Postupně absolvoval pyrotechnický kurz, prodělal další kurzy a speciální výcviky, učil se anglicky. V té době se spřátelil s Jean Thomasovou, kterou si v roce 1943 vzal. O rok později se jim narodil syn Milan.

V roce 1944 se zúčastnil invaze spojeneckých vojsk, ale na francouzské pobřeží se Čechoslováci dostali až začátkem září. A tehdy přišel rozkaz udržet Němce v obklíčení u Dunkerque a znemožnit jim průlom spojeneckých linií či ústup. Zde drželi Němce v obklíčení až do 9. května, kdy německá posádka ve městě kapitulovala.

Tak proti původnímu přání účastnit se aktivně osvobození Československa vstoupil Antonín Špaček na území osvobozeného domova až 23. května. Šťastný, že je doma a že může plánovat přerušenu vojenskou kariéru.

Doma

Již 9. června nastoupil k Hradní stráži v Praze. V září 1946 byl přijat na Vysokou školu válečnou, kde studoval do 4. března 1948. Po bolševickém puči byl ze studií vyloučen spolu s dalšími posluchači.

„V červnu 1948 dostala moje manželka 24 hodiny času na opuštění republiky, a tak odjela i s naším synem zpět do Anglie. Sebrala to nejnětější, když jsme se loučili, kluk brečel, a já mu řekl neplač, táta za tebou přijede. Svůj slib jsem nemohl splnit, a tak mi po letech manželka vyprávěla, jak si vždy, když se mu začalo stýskat, vzal moji fotografii a říkal: Krucifix, ten táta nějak dlouho nejde.“

Velezrada, která se nekonala

Generál Špaček byl v únoru 1949 zatčen, vyslýchán a odsouzen na 10 let těžkého žaláře. Zajímavé je, co se psalo v rozsudku: Soud nabyl přesvědčení, že kdyby se obžalovanému Špačkovi nepodařilo odjet legálně – žádal o vystěhovalecký pas, byl by obdobně jako v roce 1939 odešel ilegálně a tam jako bývalá vojenská osoba z povolání vyzradil věci a skutečnosti, které mají zůstat pro obranu státu utajeny, čímž spáchal zločin velezrady.“

A tečka, spáchal zločin velezrady, protože by býval mohl něco vyzradit, kdyby odcestoval! I takové byly tehdejší rozsudky nad válečnými veterány, kteří s nasazením svého života bránili svoji vlast.

Krátkou dobu byl vězněn v Praze na Pankráci a poté na Borech a ve vojenské trestnici Opava. Poslední roky byl převezen do tábora nucených prací v Jáchymově, kde pracoval v Jáchymovských dolech. Po svém propuštění v roce 1954 si myslel, že bude moci odjet za svou rodinou do Anglie, což mu bylo znemožněno. Neměl nic. Byt zabrali komunističtí funkcionáři, jeho věci vyhodili, neměl ani maturitní vysvědčení. Zůstalo mu pouze jen těch pár fotografií, které uveřejňujeme. Jinak nic. Další necelé dva roky pracoval ještě v Jáchymově, takže pod zemí strávil celkem bez dvou měsíců 13 let, poté odešel ze zdravotních důvodů a pracoval jako topič v kotelně.

Rozdělená rodina

Stále znovu a znovu se pokoušel vycestovat do Anglie, kde žil jeho syn s manželkou. Manželka se pokoušela o cestu do Československa, ale československé úřady jí návštěvu nepovolily, dokonce jí na konzulátu doporučili, aby se rozvedla. Tak se naoko rozvedli. Nepovolení cesty zdůvodňovali Antonínu Špačkovi tím, že by mohl vyzradit vojenské tajemství. On jim vtipně oponoval: „Prosím vás, já tak můžu jen říct, kolik se protopí koxu v tomhle domě v téhle ulici a kolik zase v tom naproti!“ Až v roce 1966, kdy byly cesty na západ přece jen trochu uvolněny, uviděl Antonín Špaček po 18 letech svého syna a bývalou manželku, která mu zůstala navždy blízkou. Vždyť je nerozdělilo jejich neporozumění, ale nenávisť socialistických šéfů vůči vlastním hrdinům.

Současnost

Když byla po roce 1989 znovuobnovena činnost Československé obce legionářské (která byla za komunistického režimu také zakázána), začal pracovat v jejím ústředí. Snaží se dosáhnout alespoň nějakého narovnání pro válečné veterány a vdovy po nich. V roce 2001 byl zvolen předsedou obce. Ve svých 88 letech se podruhé oženil se svou dlouholetou přítelkyní. V roce 60. výročí spojenecké invaze mu prezident Francouzské republiky udělil nejvyšší francouzské vyznamenání - Řád čestné legie. Letos 28. října mu prezident České republiky za zásluhy o obranu a bezpečnost státu a vynikající bojovou činnost udělil nejvyšší státní vyznamenání – Řád bílého lva I. stupně. Je nositelem mnoha dalších vyznamenání, byl povýšen do hodnosti generála, ačkoli, jak oponoval při povyšování po sametové revoluci, byl demobilizován jako kapitán a „přeskočil“ několik hodností.

To jsou pocty, které si zaslouží. Pocty, jichž se mu mělo dostat už před mnoha lety. Ale život, který chtěl strávit jako profesionální voják a místo toho jej strávil na válečném poli, v komunistickém vězení, na nucených pracích a v podřadném povolání, život, který chtěl žít se svou rodinou a vychovávat svého syna, mu už nikdo nevrátí.

Jindra Svitáková